

ПРОБЛЕМНЕ НАВЧАННЯ ЯК МЕТОД ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ УЧНІВ НА УРОКАХ ПРИРОДНИЧОГО ЦИКЛУ

В.Г. ЮРОВЧИК

Україна, м. Луцьк, Волинський інститут післядипломної педагогічної освіти

Суспільство висуває перед сучасною школою завдання сформувати всебічно розвинену особистість, яка повинна задовольнити потреби суспільства. Згідно закону України «Про освіту» метою освіти є «...всебічний розвиток як особливості та найвищої цінності суспільства, розвиток її талантів, розумових і фізичних здібностей, виховання високих моральних якостей, формування громадян, здатних до свідомого суспільного вибору, збагачення на цій основі інтелектуального, творчого, культурного потенціалу народу, підвищення освітнього рівня, забезпечення народного господарства кваліфікованими фахівцями».

Підвищення якості навчання школярів реалізується за допомогою розробки і впровадження нових педагогічних технологій і методик, а також удосконалення вже існуючих. Важливо навчити людину самостійно орієнтуватися в інформації, успішно її використовувати в повсякденному житті, сприяти свідомому ставленню до здорового способу життя, як базової цінності людини на її життєвому шляху. Для цього необхідно формувати здатність особистості творчо, нешаблонно мислити, самостійно поповнювати свої знання. Тому саме розвиток пізнавальної активності учнів є одним з найважливіших засобів розв'язання цих завдань.

Використання у педагогічній *практиці проблемно-пошукового методу* - це один з ефективних шляхів розвитку пізнавальної активності учнів на уроках природничого циклу, реалізації можливостей учнів, задоволення від уроку. Цей метод допомагає учням повірити в себе, викликає зацікавленість, натхнення і захоплення, підтверджуючи слова відомого педагога В.О.Сухомлинського: «Без захоплення та натхнення, **без осмисленої розумової праці як процесу пошуків та знахідок навчання** перетворюється на зубріння: з нього випадає головна мета школи – загальний розумовий розвиток, формування допитливого розуму, виховання жаги до знань».

Становлення творчої особистості школяра відбувається лише тоді, коли перед ним висунута творча пізнавальна мета, чітко організований процес досягнення цієї мети, який стимулює прагнення до самовдосконалення.

Технологія проблемного навчання була широко розповсюджена у 20-30-х роках в школах та ґрунтувалась на теоретичних положеннях американського філософа, психолога і педагога Дж. Дьюї (1859 – 1952), який у 1894 р. відкрив експериментальну школу, де замість навчання проводились ігрова та трудова діяльність. Заняття з читання, письма проводились лише у зв'язку з потребами – інстинктами, що виникають у дітей спонтанно під час фізіологічного розвитку. Активна пізнавальна діяльність школярів передбачала формування інтересу до процесу пізнання. Джерело інтересу педагог бачив перш за все у застосуванні знань, що пов'язано з переживанням учнем почуття радості пізнання, гордості від почуття «володаря знань». У практиці оптимальні умови до такого виховання створюються в процесі проблемного навчання.

Опираючись на те, що розвиток учня характеризується обсягом та якістю засвоєних знань, формою мислення, можливістю застосування логічних операцій і розумових дій, проблемне навчання покликане розвивати в учня пізнавальні надбудови: розумову активність, самостійність, нелінійне мислення, навички, уміння досліджувати та розв'язувати проблемні ситуації.

Сьогодні проблемне навчання розглядають як технологію розвивальної освіти, спрямовану на активне одержання знань, формування прийомів дослідницької діяльності, залучення до наукового пошуку, творчості, виховання соціально значущих рис особистості. Цей вид навчання передбачає дві основні цілі: допомогти учням самостійно засвоїти зміст навчального матеріалу та навчити застосовувати наукові методи у процесі пізнання.

Проблемне навчання має такі **дидактичні можливості**: підвищення якості знань, умінь і навичок; якісне опрацювання та засвоєння навчального матеріалу учнями на уроці; формування системи знань, умінь, засобів дій; уміння орієнтуватися у нових умовах; розвиток критичного мислення та пізнавальних інтересів учнів; розвиток розумових сил, пізнавальної активності, самостійного й творчого мислення; уміння висувати гіпотези, їх обґрунтовувати, здійснювати пошук шляхів більш надійного і творчого вирішення; формування готовності до пошуку в учнів, розв'язання проблем, яких сповнене життя, та посилення ролі самого суб'єкта навчання в освітньому процесі; розвиток інтуїції, діалогічності, уміння аргументації; всебічний розгляд різноманітних наукових і практичних проблем; формування досвіду творчого спілкування; забезпечення само актуалізації та самореалізації особистості; формування власного пізнавального стилю.

При проблемному навчанні діяльність учителя полягає в тому, що він, доводить у необхідних випадках пояснення змісту найбільш складних понять, систематично створює проблемні ситуації, повідомляє учням фактори й організує (проблемні ситуації) їх учбово-пізнавальну діяльність, так що на основі аналізу фактів учні самостійно роблять висновки й узагальнення, формують за допомогою учителя визначені поняття, закони. У результаті в учня виробляються навички розумових операцій і дій, навички переносу знань, розвивається увага, воля, творча уява.

Таким чином, проблемне навчання – це учбово-пізнавальна діяльність учнів по засвоєнню знань і способів діяльності шляхом сприйняття пояснення вчителя в умовах проблемної ситуації, самостійного аналізу проблемних ситуацій, формулювання проблем і їх рішень по засобах висування пропозицій, гіпотез їхнє обґрунтування і докази, а також шляхом перевірки правильності рішення.

В цілому можна зробити висновок, що на даному етапі розвитку суспільства проблемне навчання формує гармонійно розвинену творчу особистість, яка логічно мислить, знаходить рішення в різних проблемних ситуаціях, навчається систематизувати і накопичувати знання, здатну до високого самоаналізу, саморозвитку і самокорекції. Даний матеріал може виявитися корисним для вчителя, який працює в напрямку проблемного навчання, розвитку пізнавальної активності, пошуку прийомів і засобів розвитку мислення своїх учнів.

Література:

1. Бухвалов В.А. Алгоритмы педагогического творчества. - М.: Просвещение, 1993.
2. Герлун Н. Проблемне навчання як засіб формування пізнавальних творчих здібностей учнів [Текст] / Н. Герлун // Директор школи. – 2006. – № 27.
3. Иванов В. Г. Развитие и воспитание познавательных интересов старших школьников [Текст] / В. Г. Иванов. - Л.: ЛГУ, 1959.
4. Киричук О. Б. Виховання в учнів інтересу до навчання О. Б. Киричук. - К.: Знання, 1986.
5. Матюшкин А. М. Проблемные ситуации в мышлении и обучении. – М.: Педагогика, 1972.
6. Махмутов М. И. Проблемное обучение: Основные вопросы теории. – М.: Педагогика, 1975.
7. Фурман А. В. Проблемні ситуації в навчанні. - К.: Радянська школа, 1991.

Надійшло до редакції 15.10.2013 року.